

De kimono, van geisha tot catwalk

Westerse modeontwerpers worden al eeuwenlang aangetrokken door de kimono. In Japan wordt dit kledingstuk bijna alleen nog maar bij ceremonies gedragen. tekst: LISA GOUDSMIT

Meisje in rode kimono. De titel van de reeks schilderijen die George Hendrik Breitner rond 1893 maakte, is dit seizoen ook van toepassing op de collectie van Prada. Het Italiaanse merk laat varianten zien op dit typisch Japanse kledingstuk, dat traditioneel een lange, zijden jurk is die om het lichaam wordt gewikkeld. Deze jurk is in feite niet meer dan vier aan elkaar genaaide stroken stof – twee wijde mouwen en een linker- en een rechterpand – bijeengehouden met een brede ceintuur, de *obi*. De decoratie en de vorm van de kimono hebben allerlei betekenissen. Zo dragen jonge vrouwen kimono's met langere mouwen en zijn ze kleuriger en hevi-

ger versierd (zie ook 'Symboliek en traditie' op pagina 126).

Voordat Japan in de jaren dertig van de zeventiende eeuw zijn grenzen sloot, was de kimono al een korte periode populair in Nederland. Het kledingstuk, meegenomen door handelaren, werd toen door mannen gedragen als kamerjas. In 1854 opende Japan zijn grenzen weer, waarna de westerse kunstwereld geïnspireerd raakte door de cultuur en de esthetiek van het mysterieuze oosterse land. De deelname van Japan aan de Wereldtentoonstellingen in Londen (1862) en Parijs (1867) ontketende een ware golf van japonisme in de beeldende kunst. Niet alleen Breitner, ook Vincent van Gogh, Claude Monet en Auguste Renoir schilderden vrouwen in kimono's. Ondanks de Japanse invloeden in de schilderkunst, zou het nog jaren duren voordat de kimono zijn intrede deed in de mode. Pas aan het begin van de twintigste eeuw werden er Japanse elementen in westerse vrouwenkleden geïntegreerd. Sociaal-historicus Margreet van Es (28) onderzocht deze vertraagde trend: 'De opkomst van de kimono is zowel verbonden met de al eerder opgekomen voorliefde voor exotische artikelen, als met de bevrijding van de vrouw uit het korset.' De kimono werd in Europa door vrouwen eerst als huiskledingstuk gedragen, inderdaad als afwisseling van het strakke korset.

Pas toen de Franse couturier Paul Poiret in 1907 een collectie jurken introduceerde die was geïnspireerd op de kimono, verscheen de Japanse kledij voor het eerst in het westerse straatbeeld. Het korset was toen al op zijn retour. Poiret speelde hierop in en zo werden zijn kleren onderdeel van de vrouwenemancipatie. Ook couturier Madeleine 'Madame' Vionnet had als doel het vrouwelijk lichaam te 'bevrijden'; zij ontwierp in de jaren tien en twintig van de afgelopen eeuw kimono-achtige gewaden. Zo veranderde, mede dankzij de kimono, het silhouet van rond en vol naar rechthoekig en plat.

ESTHETIEK

Japan-liefhebber Jan Dees (66) verzamelde lange tijd kimono's en schonk zijn collectie in 2009 aan het Rijksmuseum Amsterdam. Volgens hem variëren de prijzen van traditionele kimono's sterk. 'De ceremoniële varianten zijn het duurst: deze kunnen tienduizenden euro's per stuk kosten.' Dees

JAPANESE JONGE VROUW
IN KIMONO, TER VIERTING VAN
HAAR MEERDERJARIGHEID

EEN KOSODE MET KORTE MOUWEN

FURISODE MET ZEER LANGE MOUWEN

KIMONO MET KERSENBLOESEM VOOR DE LENTE

Symboliek en traditie

Kimono betekent letterlijk 'ding (*mono*) om te dragen (*ki*)'. Een kimono wordt traditioneel gemaakt uit één stuk stof van zo'n 12 meter, zegt Linda Hanssen (55), conservator textiel van het Wereldmuseum in Rotterdam.

De kimono wordt om het lichaam gewikkeld en dichtgeknoopt met een brede ceintuur, de *obi*. Deze wordt op de rug dichtgeknoopt met een *monsuko*-strik. Hierover komt een smallere ceintuur, de *obijime*, die aan de voorkant van het lichaam wordt vastgeknoopt. Onder de kimono wordt een *nagajuban* gedragen, een onderkimono.

Bij de opkomst van dit kledingstuk, rond de vijfde eeuw, werd de kimono beïnvloed door de Chinese klederdracht. Door de komst van de kenmerkende wijdere mouwen en de *obi* ontstond langzaam de kimono zoals we die nu kennen. Vanaf de zeventiende eeuw is de vorm van de kimono niet meer veranderd.

In Japan dragen zowel mannen als vrouwen traditioneel een kimono. Die voor mannen zijn vaak in donkerder kleuren uitgevoerd en minder hevig gedecoreerd dan de versies voor vrouwen.

'Voor getrouwde vrouwen geldt de *kosode* als algemene dracht, de kimono met

korte mouwen. Meisjes en ongehuwde vrouwen dragen de *furisode*, de kimono met mouwen die bijna tot op de grond reiken. Met zowel de kimono als met de dracht van de *obi* tonen vrouwen hun huwelijkse status. Een aparte status heeft de bruid met de *uchikake*, een opvallende kimono die zonder *obi* wordt gedragen, met dezelfde lange mouwen als de *furisode*, zegt Hanssen.

Geisha's dragen een *susohiki*: een kimono die zo lang is dat hij over de grond sleept of opgetild moet worden om te kunnen lopen.

De kimono is omgeven met veel symboliek en regels, zowel wat betreft het ontwerp als de manier van aantrekken en dragen. Zo wordt het linkerpand altijd over het rechterpand geslagen bij de dagelijkse en de feestelijke dracht; alleen de *mofuku*, de rouwkimono, is andersom gewikkeld.

Ook de opdruk heeft betekenis. 'Hoe jonger de vrouw, hoe kleuriger en sterker versierd de kimono,' zegt verzamelaar Jan Dees. 'Het seizoen is af te lezen aan de motieven: kersenbloesem in de lente, pioenen in de zomer, herfstgrassen in het najaar en dennen in de winter. Kraanvogels zijn symbool voor een lang en gelukkig leven.'

Met dank aan de Stichting Textielcommissie Nederland

PRINSES SAYAKO IN KIMONO MET TWAALF LAGEN

GEISHA IN (TE) LANGE SUSOHIKI

GEISHA MET GROTE OBI

Bridgeman/HH | Imperial Household Agency/EPA/ANP | Corbis/HH | Getty Images

ZANGERES BJÖRK IN EEN KIMONO VAN ALEXANDER MCQUEEN OP DE COVER VAN HAAR ALBUM *HOMOGENIC*

In Japan kent lang niet iedereen meer het protocol en de betekenissen van het dragen van een kimono

werd aangetrokken door de esthetiek en de ambachtelijkheid van kimono's, die vaak met de hand werden beschilderd. 'Maar toen na de grote aardbeving in 1923 velen hun geld en garderobes kwijt waren, werden dure kimono's minder geliefd. Semi-machinaal gemaakte kimono's werden populair, totdat de westerse mode steeds meer invloed kreeg,' zegt Dees. Van die invloed was al voorzichtig sprake vanaf dat Japan in 1854 zijn grenzen weer opende, en zette door na de Tweede Wereldoorlog. Mede door media en moderniteit werd de kimono in Japan zelf steeds minder gangbaar.

In Japan kent tegenwoordig lang niet iedereen meer het protocol en de betekenissen van het dragen van een kimono. Charlotte

van Zanten (28) woonde drie jaar in Tokio, waar ze Japanse literatuur studeerde en als gezelschapsdame werkte; hierover schreef ze de roman *Tokyo ohayo!* Volgens Van Zanten dragen jonge vrouwen in Tokio zelden een kimono. 'Ze weten niet eens meer hoe ze die moeten aantrekken. Sommigen volgen daarin nu een cursus.' Het is ook niet eenvoudig om dat zelf te doen. Het vergt de nodige kennis over hoe de stof precies om het lichaam moet worden gewikkeld en hoe de *obi* moet worden geknoopt.

Tijdens formele en ceremoniële aangelegenheden, zoals bruiloften en begrafenissen, is de kimono in Japan nog wel in zwang. 'Bijvoorbeeld op de tweede maandag van januari, als alle meisjes een ki-

mono dragen. Alle jongeren die dat jaar twintig worden, vieren die dag hun meerderjarigheid,' vertelt Van Zanten. Volgens Jan Dees combineren jonge vrouwen in Japan de kimono soms met meer westerse accessoires zoals sjaals en bontkragen. Zo lopen oosterse en westerse mode steeds meer in elkaar over.

HIPPIES

Bij westerse vrouwen was de kimono populair in het begin van de twintigste eeuw, maar vanaf de jaren dertig zwakte de trend af: kleren werden weer strakker en vrouwelijke lijnen werden meer benadrukt. In de jaren zeventig kende de kimono een opleving, toen hippies een mix van kleurrijke oosterse kledingstijlen in het straatbeeld brachten.

Vanaf de jaren zeventig en tachtig kwamen er Japanse modeontwerpers op, die grote invloed zouden hebben op de westerse mode, zoals Issey Miyake, Kansai Yamamoto en Yohji Yamamoto. Hun stijl is beïnvloed door de dracht die in het Westen als 'typisch oosters' was geadopteerd tijdens eerdere golven japonisme, maar is ook gemixt met modernistische en typisch westerse elementen. Deze Japanse ontwerpers laten op de catwalk over het algemeen een meer ingetogen variant van de kimono zien, die niet zo kleurrijk en druk geprint is als de versies van westerse ontwerpers – hoewel Kansai Yamamoto in de jaren tachtig ook kitscherige varianten ontwerpt. Al deze Japanse ontwerpers kennen echter een belangrijke voorganger, die al in 1965 haar eerste modeshow in New York gaf: Hanae Mori. Haar collectie, *East Meets West*, liet al oosterse elementen in een westers modebeeld zien.

Sinds de opkomst van de Japanse designers komen ook steeds meer westerse ontwerpers met 'eigen' vertalingen van het traditionele kledingstuk. Zo bevat Prada's huidige voorjaarscollectie veel kimono-achtige outfits, subtiel bedrukt met abstracte, bijna kinderlijke bloemen. In de collecties van de Belgische ontwerper Dries Van Noten zijn al sinds de jaren tachtig kimono-invloeden te herkennen. Verzamelaar Dees zegt hierover: 'De prints die Van Noten gebruikt, lijken op traditionele kimonomotieven, maar zijn dat vaak niet. Het zijn prints van Japanse prenten, en soms zijn het zelfs Chinese motieven.' Voor zijn voorjaarscollectie combineerde Van Noten Azi-

KRAANVOGELS STAAN VOOR LANG, GELUKKIG LEVEN

DRIES VAN NOTEN – WINTER 2012

'Kimono's zijn de ultieme "vluchtmode" waarin je er stoer uitziet en waarin je tegelijkertijd lekker kunt wegdromen'

MEISJE IN RODE KIMONO (1893/'94) VAN GEORGE HENDRIK BREITNER

atische motieven met een bonte mix van Schotse ruit- en bloemdessins.

Ook de voorjaarscollectie van de Nederlandse ontwerper Michael van der Ham, die in Londen werkt en woont, bevat verwijzingen naar de kimono. Aanvankelijk liet hij zich vooral inspireren door de Afrikaanse klederdracht op de foto's van de Malinese fotograaf Malick Sidibé, en door het werk van de Spaanse schilder Joan Miró. Toen bleek dat zijn ontwerpen ook de invloed van de kimono leken te verraden, borduurde Van der Ham daarop voort: 'Ik wilde geen kimono's ontwerpen, maar wel gebruikmaken van details, zoals de gelaagtheid van de stoffen en de wikkeltechniek.' Ook de Franse ontwerper Haider Ackermann lijkt indirect te zijn geïnspireerd door de kimono, te oordelen naar bijvoorbeeld zijn gelaagde wikkelbloesjes. Wijlen Alexander McQueen verwerkte ook geregeld kimono's in zijn collecties, zoals in die van najaar 2006. Eerder, in 1997, ontwierp hij een kimono die zangeres Björk droeg op de cover van haar album *Homogenic*.

WEGDROMEN

De kimono is de afgelopen eeuwen af en aan in het westerse modebeeld verschenen. En zoals historicus Margreet van Es stelt, is hij sinds het begin van de twintigste eeuw nooit meer helemaal weggevoerd. Waarom hij dan nu weer zo in de belangstelling staat? 'Kimono's zijn de ultieme "vluchtmode" waarin je er stoer uitziet en waarin je tegelijkertijd lekker kunt wegdromen, met al die lagen stof en die elegante vormen. Daar hebben mensen in crisistijd altijd behoefte aan.'

Volgens Jan Dees is er voor de huidige rentree van de kimono echter eenzelfde verklaring als voor andere modetrends: 'Alles komt terug. Een nieuwe generatie ervaart het kledingstuk voor het eerst.'

Wat de reden van de opleving ook is, het is duidelijk dat de kimono is geadopteerd door veel westerse ontwerpers. In het verleden pasten zij het traditionele Japanse kledingstuk vooral clichématig toe als inspiratiebron, maar de laatste jaren is de kimono volledig geïntegreerd in de gevarieerde multiculturele modewereld. Verschillende aspecten van de kimono maken zo voortaan deel uit van het brede arsenaal aan stijlen waaruit de modebranche put, en waaraan ontwerpers inmiddels ook een eigen draai hebben gegeven.